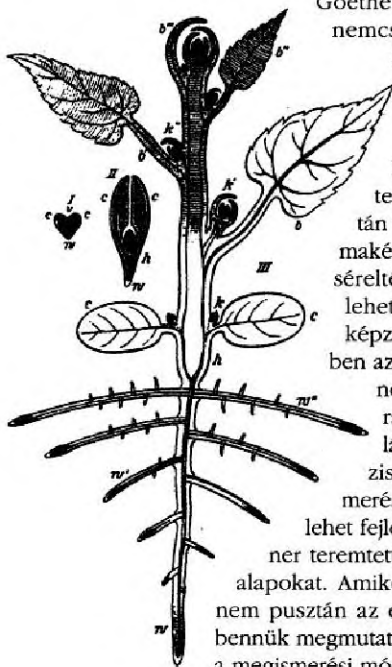

a mai napig hiányzik Goethe felfedezésének egy akárcsak valamelyest is kielégítő méltatása. Alapjában véve közömbösnek tűnik, hogy Goethe elsőként, vagy csak újra fedezett-e föl egy tényt. Igazi jelentőségét ez a tény csak azáltal nyeri el, amilyen módon Goethe a maga természetszemléletébe bekapcsolja. Ez az, amit eddig nem vettek figyelembe. Túl nagy hangsúlyt helyeztek a sajátos tényekre és azokról vitakoztak. Gyakran utaltak ugyan Goethének a természet következetességéről való meggyőződésére, azt azonban nem vették figyelembe, hogy ez Goethe szemléletének egy egészen mellékes, kevésbé jelentős jellegzetessége, és hogy például az organikusra vonatkozóan a legfontosabb azt megmutatni, hogy milyen természetű az, ami az adott következményt megőrzi. Ha ezt típusnak nevezzük, akkor előttünk áll az, hogy Goethe értelmében miben is áll a típus lényege.

A növénymetamorfózis lényege például nem annak az egyes ténynek a felfedezése, hogy a lomb-, csésze- és szíromlevél azonos szervek, hanem a lényeg az eleven egészben egymást át-meg átszöve működő képzőtörvények nagyszerű gondolati fel-építése, ami az egészből származik, és ami a részleteket, a fejlődés egyes fokait ebből az egészből kiindulva meghatározza. Ennek a gondolatnak a nagysága – melyet azután Goethe megkísérelt az állatvilágra is kiterjeszteni – csak akkor válik világossá, ha megkíséreljük szellemileg megeleveníteni őket, ha vállalkozunk arra, hogy utánagondoljuk őket. Akkor észre fogjuk venni, hogy ez a gondolat maga a növény **eszmévé** transzformált természete, mely a mi szellemünkben ugyanúgy él, mint a tárgyban; azt is észrevesszük, hogy egy organizmust magunk a legkisebb részéig menően megelevenítünk, nem mint halott, lezárt tárgyat, hanem mint fejlődő-létesülőt, mint önmagában pillanatig sem nyugvót.(...)”

Jochen Bockemühl
**GOETHE METAMORFÓZIS-
 SZEMLÉLETE,
 MINT MEGISMERÉSI ESZKÖZ**

Goethe metamorfózis-gondolata nemcsak történetileg érdekes. Sokáig csak építési tervnek tekintették az ősnövény eszméjét, mellyel minden növényformát kapcsolatba lehet hozni. Erre építették a morfológiát. Így aztán vagy absztrakt rendszersémaként ábrázolták, vagy megkísérelték a különféle képződési lehetőségeket konkrét, érzéki képzeté alakítani. Ezzel szemben az eszme benső elevenségének leginkább a művészi ábrázolás felel meg. Ma már látható, hogy a metamorfózis-gondolatban egy megismerési mód rejlik, amit tovább lehet fejleszteni. Ehhez Rudolf Steiner teremtette meg az ismeretelméleti alapokat. Amikor a levélforma-sorokban nem pusztán az egyes leveleket, hanem a bennük megmutatkozó átalakulást látjuk, ezt a megismerési módot alkalmazzuk. Észleljük azt, ami a képben érzékelhetően nincs adva.

Ez a mozgás, melyet a formák egymást követésében saját képzetalkotó tevékenységünkkel ragadunk meg, a növekedő növényen sem lenne érzékekkel követhető, mert itt a növény egymás után kialakuló, majd megnövő leveleiről van szó. A mozgás realitása nem azokban a képzetekben van, melyeket utólag róla alkotunk, hanem abban a tevékenységben, mellyel tárgyszerűen közeledünk a növény életének megértéséhez. Ha ebből a tevékenységből kiindulva az egyes leveleket a képződési folyamatban elfoglalt helyükhöz való viszonyukban szemléljük, akkor magából a dologból kiindulva kapnak meghatározott jelentést. Formáik nemcsak határozatlan élményeket ébresztenek, hanem beszédes gesztusokká válnak. Egy ilyen ítélet arra az összefüggésre vonatkozik, amely a megismerő tevékenység következtében az egyes levél kapcsán tudatunkba kerül, s így sem nem dogmatikus, sem nem szubjektív.

A metamorfózis-szemlélet tehát a két másik szemléletmód továbbvezető szintézisét jelenti, mely a tárgyra és az eszmei (kozmosz) összefüggésre is irányul. A külső, egyes jelenségre tekintve nyitva hagyjuk a lényre vonatkozó kérdést és a képösszefüggés után-teremtésében átéljük a lény tevékenységét. A természeti jelenség fiziognómiai kifejezésére irányuló tekintet objektív értelemben iskolázható: a rá vonatkozó fogalmat állandóan összefüggésben tartjuk a jelenségvilág teljes körével, ahonnan a fogalmat nyertük. Itt érvényes az, hogy a szemléletben a közvetlenül adott kapcsolatokat komolyan kell vennünk. Az ember képes az egymáshoz hasonló növényfajták teljes képét, lehetőleg természetes környezetükkel együtt megjegyezni, hogy aztán ezeket egymásba átvezesse. Így egy faj egyes tulajdonságait nem „kívülről” tanuljuk meg, hanem a magunk tapasztalta összefüggésben jelennek meg. Ebből bármikor ismét kifejelezhető. Úgyszólván „belülről” tanultuk meg őket. Ezáltal átélésünkben az eszme egyre tartalmasabbá válik.

Fordította: Kádas Ágnes

Balra: kétszikű növény sémája. A vegetációs pontok feketítve, a növekedésben lévők sraffozva, a kifejtettek fehéren vannak ábrázolva – J. Sachs rajza. Fent: az ideális növénytípus – P. J. F. Turpin rajza. Az oldalakat kísérő levélrajzolatok a J. Bockemühl könyvében közölt sorozatból valók, amely az erdei gyömbérgyökér (*Geum urbanum*) rozettájának három év alatt kifejlődő levélsorát mutatja